

А. М. Єрмоленко

Комунікативна філософія

КОМУНІКАТИВНА ФІЛОСОФІЯ – напрям у сучасній західній філософії, де основним предметом і методом дослідження постає повсякденне мовленнєве *спілкування* між людьми. Серед представників – К.-О. Апель, Д. Бюлер, Ю. Габермас, В. Кульман, П. Ульріх. [Комунікація](#) перетворюється на парадигму філософування, яка заступає філософію буття та філософію свідомості. Продовжуючи тенденції герменевтично-прагматично-лінгвістично-семіотичного повороту в післягеґелевій філософії, що спрямовано на подолання «метод. соліпсизму» і монологізму філософії суб'єктивності, К. ф. звертається до традицій класич. трансцендентал. ідеалізму, трансформуючи останній на засадах інтерсуб'єктивності. Зміна парадигми, яка позначається переходом від філософії свідомості до філософії комунікації і від соціології, що ґрунтується на цілераціональній дії, до соц. теорії комунікатив. дії, спрямована на виявлення фундаментальніших засад філософування, порівняно з тими, які могли б бути виведені з люд. суб'єктивності. Це стосується також визначення достеменності й універсальності знання, обґрунтування правильності та загальнозначущості етич. норм і цінностей, де критерієм істини та останньою інстанцією, яка легітимує етичні й правові норми, постає аргументов. [консенсус](#) (консенсуал. теорія істини), що досягається в дискурсі. При цьому фактичне взаєморозуміння в емпірич. комунікації має бути перевірене на істинність та правильність на основі апріорі трансцендентал. (ідеал.) комунікації. Апріорі ідеал. дискурсу (трансцендентал. комунікації) передбачає необмеженість комунікації, тобто дискурс має бути відкритим для участі будь-якого розумного суб'єкта та вільним від відносин панування. З апеляцією до комунікації пов'язується надія на те, що в філос. та соц. теорію буде введено етич. вимір (комунікація передбачає суб'єкт-суб'єктні стосунки, визнання в ін. людині суверен. особистості). К. ф. безпосередньо пов'язана із комунікатив., або дискурсив. етикою, яка розробляє процедуру практ. дискурсу – метаінстанції легітимації морал. та правових норм. Вводячи інтерсуб'єктивність до засад соц. теорії комунікатив. дії, К. ф. досліджує можливості пом'якшення суперечності між «життєвим світом» і «системою», що в політиці позначається прагненням до демократизації, консенсуально-дискурсив. розв'язання конфлікт. ситуацій шляхом досягнення порозуміння, а також консенсуально-дискурсив. легітимації держави. В економіці представники комунікатив. теорії обґрунтовують можливість підпорядкування цілераціональності (зокрема підприємниц. діяльності, ринк. відносин) комунікатив.

раціональності, тобто дискурсивно обґрунтов. етич. нормам; у педагогіці обстоюють ідею потенц. симетричності агентів процесу виховання. На основі дискурсу К. ф. створює процедуру вирізнення справді універсально значущих норм і цінностей від їх догматич. та ідеол. замінників, а тому постає також критикою ідеології, крит. теорією суспільства загалом.

Рекомендована література

1. J. Habermas. Theorie des kommunikativen Handelns. Frankfurt am Main, 1981. Bd. 1, 2;
2. Ермоленко А. Н. Этика ответственности и социальное бытие человека (современная немецкая практическая философия). К., 1994;
3. Ситниченко Л. А. Першоджерела комунікативної філософії. К., 1996;
4. Ермоленко А. М. Комунікативна практична філософія: Підруч. К., 1999;
5. Назарчук А. В. Этика глобализирующегося общества. Москва, 2002;
6. Гронке Г. Сократичний діалог. Дискурсивна етика як суспільна етика відповідальності і її діалогічна практика / Пер. з нім. // Цінності громадян. суспільства і морал. вибір: укр. досвід. К., 2006;
7. Тур М. Г. Некласичні моделі легітимації соціальних інститутів. К., 2006;
8. D. Böhler. Zukunftsverantwortung in globalen Perspektive. Zur Aktualität von Hans Jonas und der Diskursethik. Bad Homburg, 2009;
9. Апель К.-О. Дискурс і відповідальність: проблема переходу до постконвенціональної моралі / Пер. з нім. К., 2009;
10. Ермоленко А. М. Соціальна етика та екологія. Гідність людини – шанування природи. К., 2010.

Бібліографічний опис:

Комунікативна філософія / А. М. Єрмоленко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-4421>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).